

ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑๘
2 พฤษภาคม ๒๕๔๐

VOLUME 28 : NUMBER 18
MAY 2, 1997

ISSN 0125-7447

การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
DIVISION OF EPIDEMIOLOGY MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

สารบัญ CONTENTS

ผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะพื้นที่รอบที่ 2 ในประเทศไทย 2539 225
(Behavior Sentinel Surveillance in Thailand: Result from 2nd. Round, 1996)

ผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะพื้นที่รอบที่ 2 ในประเทศไทย 2539 (Behavior Sentinel Surveillance in Thailand: Result from 2 nd. Round, 1996)

ความเป็นมา

กระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มให้มีการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงในระดับประเทศครั้งแรกในกลางปี 2538 โดยเริ่มดำเนินการใน 19 จังหวัดทั่วประเทศ ทั้งนี้ ได้เน้นในเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศเป็นเรื่องหลัก กลุ่มประชากรที่ทำการเฝ้าระวังได้แก่ คนงานในโรงงานทั้งสองเพศ หญิงตั้งครรภ์ นอกจากนี้ ยังได้ร่วมมือกับกรมแพทย์ทหารบกทำการเฝ้าระวังในกลุ่มชายอายุ 21 ปี ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นทหารเกณฑ์ ผลเบื้องต้นของการสำรวจในกลุ่มคนงานทั้งสองเพศได้มีการเผยแพร่ในเบื้องต้นบ้างแล้ว [1] รายงานฉบับนี้จะนำเสนอผลเบื้องต้นของการเฝ้าระวังในรอบที่ 2 ที่ดำเนินการในปี 2539 ที่ผ่านมา

วิธีดำเนินการ

ทำการเฝ้าระวังใน 19 จังหวัดเดิมที่คัดเลือกมาจากความพร้อมและความเต็มใจของจังหวัด โดยในรอบที่ 2 นี้ ได้ขยายความร่วมมือกับกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพิ่มกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 เข้าไปในการเฝ้าระวังด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวัดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศยังเหมือนในรอบที่ 1 โดยใช้แบบสอบถามสองหน้ารวมประมาณ 20 คำถาม คำถามส่วนใหญ่ยังเหมือนเดิมแต่มีการปรับเปลี่ยนในรายละเอียดเล็กน้อย และขอให้ตัวอย่างในกลุ่มประชากรเป้าหมายที่มีอายุระหว่าง 15 - 29 ปี เป็นผู้ตอบเองโดยไม่ต้องระบุชื่อ (Anonymous self-administered questionnaire) ในกรณีที่ผู้ตอบรายใดไม่สามารถอ่านหนังสือได้จะถูกคัดออกจากการสำรวจ การสำรวจได้ดำเนินการระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคมในปี 2539 ที่ผ่านมา รายละเอียดโดยสังเขปของวิธีการสุ่มและคัดเลือกผู้ตอบในแต่ละกลุ่มมีดังนี้

กลุ่มคนงานชายและหญิงในโรงงาน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะรวบรวมรายชื่อโรงงานในจังหวัดจากสำนักงานแรงงานจังหวัด โดยเลือกเฉพาะโรงงานขนาดเล็กที่มีจำนวนคนงานระหว่าง 20 - 100 คน ทำการสุ่มเลือกโรงงานออกมาจำนวนหนึ่งทีประมาณว่า จะได้จำนวนคนงานชายและหญิงอยู่ระหว่าง 350 คนในแต่ละเพศ และขออนุญาตเจ้าของโรงงานเพื่อขอเวลาให้คนงานที่อยู่เฉพาะในฝ่ายผลิตตอบแบบสำรวจ เมื่อเสร็จสิ้น เจ้าหน้าที่จะรวบรวม และดำเนินการต่อไปในโรงงานที่สุ่มเลือกได้ ทำเช่นนี้จนกระทั่งได้จำนวน 350 ตัวอย่างในแต่ละเพศ แบบสำรวจจะถูกนำมาวิเคราะห์ในระดับจังหวัด และส่งต่อไปให้กองระบาดวิทยา

กลุ่มชายอายุ 21 ปี ที่ติดการเกณฑ์ทหาร เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะประสานงานกับตัวแทนกรมแพทย์ทหารบกในจังหวัดตัวอย่าง เพื่อคัดเลือกหน่วยทหารที่มีทหารเกณฑ์ผลิตใหม่เข้าประจำการ ในวันสำรวจทางหน่วยทหารที่ได้รับการสุ่มเลือกจะนำทหารเกณฑ์รุ่นใหม่มารวมกันและแจกแบบสำรวจให้ตอบ หลังจากนั้นจะรวบรวมส่งกลับมายังกระทรวงสาธารณสุขที่กรมแพทย์ทหารบก และส่งข้อมูลมาให้กองระบาดวิทยาได้ใช้ประโยชน์ด้วย

กลุ่มนักเรียนชาย หญิงมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครูผู้ประสานของกรมสามัญศึกษาจะรวบรวมรายชื่อโรงเรียนในสังกัด และสุ่มเลือกโรงเรียนในตัวเมืองและอำเภอรอบนอกของจังหวัดที่จะดำเนินการขึ้นมาจำนวนหนึ่ง จนกระทั่งได้จำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพศชายและหญิงประมาณ 350 คนในแต่ละเพศ ในวันสำรวจเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจะนำแบบสำรวจไปแจกให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทุกชั้นของโรงเรียนที่สุ่มได้และขอให้นักเรียนทุกคนตอบแบบสำรวจและรวบรวมกลับมายังกระทรวงสาธารณสุขที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ก่อนจะส่งมายังกองระบาดวิทยาต่อไป

กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ ใช้คลินิกฝากครรภ์ในโรงพยาบาลศูนย์หรือโรงพยาบาลทั่วไปที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นๆ หญิงที่มาฝากครรภ์รายใหม่ทุกรายจะได้รับการขอความร่วมมือให้ตอบแบบสำรวจ ดำเนินการเช่นนี้ติดต่อกันไปจนกระทั่งได้ขนาดตัวอย่างประมาณ 350 ราย

แบบสำรวจทั้งหมดที่ได้รับการวิเคราะห์ในเบื้องต้นที่ระดับจังหวัดหรือที่กรมแพทย์ทหารบกจะถูกนำมารวมที่กระทรวงสาธารณสุข กองระบาดวิทยาในฐานะหน่วยงานที่ประสานการเฝ้าระวังจะทำการประมวลภาพรวมทั้งประเทศ โดยใช้ค่ามัธยฐาน (ค่ากึ่งกลาง) ของผลลัพธ์จากแต่ละจังหวัดมาแสดงแนวโน้มในระดับประเทศของแต่ละพฤติกรรมที่สำรวจ ยกเว้นในกลุ่มทหารเกณฑ์ที่ยังคงใช้ค่าเฉลี่ยมัธยฐานผลคูณของทุกจังหวัดเป็นค่าแสดงภาพรวมของทั้งประเทศ

ผลการสำรวจ

รายละเอียดของการสำรวจในแต่ละพฤติกรรมของแต่ละกลุ่มและแต่ละเพศได้นำเสนอในตารางที่ 1 ถึง 6 แต่เพื่อให้เห็นการกระจายของพฤติกรรมเดียวกันในประชากรต่างกลุ่มกัน จึงได้นำผลการสำรวจในแต่ละกลุ่มมาเทียบเคียงกันเฉพาะในพฤติกรรมเสี่ยงที่สำคัญในรอบปีที่ผ่านมา ทั้งนี้จะนำเสนอแยกออกเป็นประชากรเพศชายและเพศหญิง และเพื่อให้ง่ายต่อการพรรณนาต่อไปจะขออนุญาตปิดจุดทศนิยมโดยการสำรวจที่มีค่าเป็นจุดทศนิยมต่ำกว่า 5 จะถูกปัดทิ้ง ที่เท่ากับหรือสูงกว่า 5 จะปัดขึ้น สาระสำคัญสามารถสรุปได้ดังนี้คือ

พฤติกรรมเสี่ยงสำคัญของกลุ่มประชากรศึกษาเพศชายในรอบปีที่ผ่านมา

เนื่องจากในกลุ่มคนงานชายมีอายุตั้งแต่ 15-29 ปี ในขณะที่กลุ่มทหารเกณฑ์และนักเรียนชายมีอายุน้อยกว่า เพื่อให้การเทียบเคียงระหว่างกลุ่มชายที่คิดเป็นทหารเกณฑ์ คนงานชายและกลุ่มนักเรียนชาย เป็นไปอย่างมีอคติน้อยที่สุดจึงได้ใช้ข้อมูลของคนงานชายที่มีอายุประมาณ ๒๐-๒๔ ปี มาเทียบเคียง

การมีเพศสัมพันธ์และการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งกับหญิงขายบริการทางเพศ กลุ่มชายที่คิดเป็นทหารเกณฑ์มีพฤติกรรมดังกล่าวลดลงจาก ร้อยละ 47 เหลือร้อยละ 38 สำหรับกลุ่มคนงานชายก็พบการลดลงเช่นกัน โดยเฉพาะหากดูในกลุ่มอายุ 20-24 ปี จะมีพฤติกรรมเดียวกันนี้น้อยกว่ากลุ่มชายที่ติดการเกณฑ์ทหาร และลดลงจากร้อยละ 36 เหลือร้อยละ 30 สำหรับในนักเรียนชาย พบพฤติกรรมนี้น้อยคือ เพียงประมาณร้อยละ 2 เท่านั้น (รูปที่ 1)

พฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการพบว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้นบ้างแต่ยังไม่ชัดเจนมาก เช่นในกลุ่มคนงานชายเพิ่มจากร้อยละ 52 เป็นร้อยละ 57 และในกลุ่มทหารเกณฑ์เพิ่มจากร้อยละ 50 เป็นร้อยละ 53 ส่วนในกลุ่มนักเรียนชาย นั้นมีการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งสูงกว่ากลุ่มอื่น คือ

ร้อยละ 75 (รูปที่ 2)

การมีเพศสัมพันธ์และการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งกับหญิงที่รู้จักกันผิวเผิน กลุ่มทหารเกณฑ์ชายมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงหรือหญิงที่รู้จักกันผิวเผินมากขึ้น เพิ่มจากร้อยละ 49 เป็นร้อยละ 54 ส่วนในคนงานชายคำถามข้อนี้ในรอบที่ 1 ไม่ชัดเจนจึงมีเพียงผลในรอบที่ 2 ที่พบพฤติกรรมนี้ร้อยละ 44 ในกลุ่มนักเรียนชายมีพฤติกรรมดังกล่าวน้อยกว่าสองกลุ่มแรกมากคือ เพียงร้อยละ 3 (รูปที่ 3)

พฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงที่รู้จักกันผิวเผิน มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยโดยในกลุ่มทหารเกณฑ์ชายเปลี่ยนจากร้อยละ 25 เป็นร้อยละ 22 และเช่นเดียวกันในกลุ่มคนงานชายที่เปลี่ยนแปลงจากร้อยละ 28 เป็นร้อยละ 30 (รูปที่ 4)

การมีเพศสัมพันธ์และการใช้ถุงยางอนามัยกับผู้ขายด้วยกัน กลุ่มทหารเกณฑ์มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงจากร้อยละ 11 เป็นร้อยละ 8 ในกลุ่มคนงานชายพบพฤติกรรมเพิ่มจากร้อยละ 5 เป็นร้อยละ 7 ในกลุ่มนักเรียนชาย ไม่ได้มีคำถามเฉพาะในพฤติกรรมนี้ ส่วนการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์ทุกครั้งกับผู้ขาย ในกลุ่มทหารเกณฑ์ชายก่อนข้างต่ำและลงที่ คือ อยู่ประมาณร้อยละ 26 ส่วนในกลุ่มคนงานชายมีการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเพิ่มจากร้อยละ 10 มาอยู่ประมาณร้อยละ 21

การมีอากรที่เข้าได้กับกามโรค ในกลุ่มทหารเกณฑ์ชายทุกคนจะมีร้อยละ 13 หรือ 14 ที่ให้ประวัติว่ามีอากร ส่วนในกลุ่มชายโรงงานให้ประวัตินี้ประมาณร้อยละ 16 ถึง 18 ส่วนในกลุ่มนักเรียนชายมีประมาณร้อยละ 0.5 ที่มีอากร

พฤติกรรมเสี่ยงสำคัญของกลุ่มประชากรที่ศึกษาเพศหญิงในรอบปีที่ผ่านมา

เนื่องจากแบบสำรวจในประชากรเพศหญิงทั้งสามกลุ่มอันได้แก่ หญิงในโรงงาน หญิงตั้งครรภ์ และนักเรียนหญิง มีความแตกต่างกันอยู่มาก จึงไม่สามารถนำพฤติกรรมต่างๆมาเทียบเคียงระหว่างกลุ่มได้ ในรายงานนี้จึงขอสรุปสาระสำคัญ แต่ละกลุ่มดังนี้

กลุ่มหญิงโรงงาน การมีเพศสัมพันธ์กับชายที่รู้จักกันผิวเผิน ลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 15 เป็นร้อยละ 12 แต่มีการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งต่ำเพียงประมาณร้อยละ 6 และการมีเพศสัมพันธ์กับชายมากกว่าหนึ่งคนก็เปลี่ยนแปลงเล็กน้อยคือ จากร้อยละ 4 เป็นร้อยละ 5 ส่วนการให้ประวัติทำแท้งในรอบปีที่ผ่านมา ยังพบพฤติกรรมดังกล่าว ประมาณร้อยละ 3 ถึงร้อยละ 4

กลุ่มนักเรียนหญิง พบพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ กับชายที่รู้จักกันผิวเผิน หรือมีเพศสัมพันธ์กับชายหลายคนในรอบปีที่ผ่านมา รวมถึงการมีปัญหาในการตั้งครรภ์หรือทำแท้งมีไม่มากนักคือ น้อยกว่าร้อยละ 1 ในแต่ละพฤติกรรมที่กล่าวมา

กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ ให้ประวัติการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับชายอื่นที่ไม่ใช่สามี ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมคือ อยู่ประมาณร้อยละ 7 ถึง 8 ส่วนการมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นที่ไม่ใช่สามีในรอบปีที่ผ่านมาเพิ่มจากร้อยละ ๓ เป็นร้อยละ 4

วิจารณ์ผล

๑) จุดอ่อนของการดำเนินการ ภายหลังที่ได้มีการดำเนินงานผ่านมา 2 รอบ กองระบาดวิทยาได้ทำการประชุมผู้ดำเนินการในแต่ละกลุ่มของทั้ง 19 จังหวัดร่วมกัน 2 ครั้ง จากคำบอกเล่าและการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานภายในเบื้องต้นพบว่า การเฝ้าระวังพฤติกรรมที่กำลังดำเนินการอยู่มี จุดอ่อนที่อาจส่งผลให้ความถูกต้องของบางพฤติกรรมที่ได้ในบางกลุ่มไม่ตรงกับความเป็นจริง จุดอ่อนที่สำคัญประกอบด้วย

ประการแรก แบบสำรวจพฤติกรรม ผู้ตอบอาจจะมีความเข้าใจไม่ตรงกันในคำถามบางข้อ เช่นการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงหรือชายที่รู้จักกันผิวเผิน คำว่าผิวเผินอาจตีความแตกต่างกัน นิยามของหญิงบริการทางเพศที่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนรูปแบบ ไปมากมายผู้ตอบบางคนอาจไม่ถือว่าเป็นหญิงบริการทางเพศ นอก

จากนี้ คำถามที่จะพยายามนับจำนวนผู้ที่มีเพศสัมพันธ์ด้วยในรอบปีที่ผ่านมา เพื่อจะดูพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงหลายคนหรือไม่ ซึ่งควรจะรวมคู่เพศสัมพันธ์ประจำ แต่ผู้ตอบบางรายอาจเข้าใจว่าไม่รวม จึงควรมีการปรับคำถามให้ชัดเจนว่า เคยมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นนอกเหนือจากภรรยาหรือคู่นอนประจำ

ประการที่ 2 วิธีการสุ่มสำรวจ กลุ่มที่มีปัญหาในการสุ่มตัวอย่างมากที่สุดได้แก่ กลุ่มคนงานทั้งชายและหญิง เนื่องจากรายชื่อโรงงานไม่แน่นอนและไม่ครอบคลุมเหมือนกลุ่มอื่นๆที่เหลือ หลายจังหวัดประสบปัญหาในการที่ต้องหาจำนวนตัวอย่างให้ครบที่กำหนดแต่ก็ไม่ได้ไม่ครบ

ประการที่ 3 บรรยายการตอบแบบสำรวจ กลุ่มที่มีข้อสังเกตมากกว่า บรรยายการอาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงตามความเป็นจริงได้แก่ กลุ่มคนงาน เนื่องจากทางโรงงานส่วนใหญ่ไม่สามารถให้คนงานหยุดงานนานๆได้ เจ้าหน้าที่จึงต้องแจกแบบสำรวจให้ตอบโดยอาจไม่มีโอกาสชี้แจงและบางแห่งทางโรงงานนำไปแจกให้ตนเองและนัดเจ้าหน้าที่มารับแบบสอบถามกลับไป

ประการที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล แม้ว่าจะมีคำถามเพียง 20 คำถาม แต่การวิเคราะห์ก็ประสบความสำเร็จยากมาก ตั้งแต่การที่แต่ละจังหวัดมีขนาดตัวอย่างไม่เท่ากันในกลุ่มต่างๆ ในรายงานนี้จึงจำเป็นต้องใช้การหาค่ามัธยฐานแทนในขณะทำการวิเคราะห์ในกลุ่มทหารเกณฑ์ได้ใช้ค่ามัธยิมเลขคณิตมาเป็นตัวเฉลี่ย (Arithmetic mean) ดังนั้น การเปรียบเทียบข้ามกลุ่มจึงไม่เหมาะสม ควรจะเป็นเพียงการดูแนวโน้มเท่านั้น

2) ข้อสังเกตที่สำคัญ แม้ว่าการดำเนินงานจะมีข้ออ่อนหลายอย่างตามที่ได้วิจารณ์ไปข้างต้น แต่ก็มิได้หมายความว่าผลการเฝ้าระวังทั้ง 2 รอบนี้จะนำมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ ตรงข้ามผลการเฝ้าระวังทั้ง 2 ครั้งนี้ช่วยให้ภาพบางประการเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงที่ผู้บริหาร โครงการควบคุมป้องกันกาโรคและเอดส์ ในส่วนกลางและระดับจังหวัดจำเป็นต้องให้ความสำคัญอันได้แก่

ประการแรก ผู้ชายที่ขอหญิงบริการทางเพศน้อยลง การเปลี่ยนแปลงนี้ในกลุ่มทหารเกณฑ์น่าจะเป็นจริงเพราะการศึกษาอื่นก็ให้ผลคล้ายคลึงกัน เช่น การศึกษาของ Ken Nelson et al. ที่ติดตามดูพฤติกรรมการเที่ยวหญิงบริการในรอบปีที่ผ่านมาของทหารเกณฑ์ภาคเหนือตอนบนพบว่า มีการเปลี่ยนจากร้อยละ 57 ในปี 2534 ลดลงเหลือร้อยละ 24 ในปี 2538 [2] ส่วนในคนงานนั้นก็มีข้อมูลของหน่วยงาน AIDSCAP ที่ทำการสำรวจในกรุงเทพฯ พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงจากร้อยละ 22 ในปี 2536 ลดลงเป็นร้อยละ 14 ในปี 2539 [Stephen Mills และคณะ ดัดต่อส่วนตัว] อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีความวิตก คือ ผู้ชายไปมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงหรือหญิงที่รู้จักกันผิวเผินมากขึ้น แนวโน้มอันนี้มีความเป็นไปได้เพราะการรณรงค์เรื่องโรคเอดส์ที่ผ่านมาจุดเน้นคือ การลดหรือการเลิกเที่ยวโสเภณี จึงมีผู้ชายจำนวนไม่น้อยที่พยายามเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการในสำนัก แต่หันมามีเพศสัมพันธ์กับหญิงที่รู้จักกันผิวเผินแทน เป็นที่น่าสังเกตว่า ในขณะที่แนวโน้มที่คนงานชายจะมีเพศสัมพันธ์กับหญิงผิวเผินมากขึ้น แต่ในคนงานหญิงไม่ได้ขึ้นเช่นนั้น จึงอาจเกิดคำถามว่าหญิงผิวเผินเหล่านี้อาจจะไม่ใช่หญิงที่ทำงานตามโรงงาน เนื่องจากในขณะนี้ยังไม่มีการศึกษาที่ชี้ชัดออกมาว่าหญิงที่รู้จักกันผิวเผินนี้เป็นใครและเริ่มต้นรู้จักกันที่ใด จึงสมควรที่จะได้ดำเนินการต่อไป เพื่อจะหามาตรการแก้ไขที่เหมาะสมในการป้องกันปัญหานี้

ประการที่ 2 การใช้ถุงยางอนามัยอย่างสม่ำเสมอหรือทุกครั้งยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ทั้งในสถานบริการทางเพศหรือกับหญิงผิวเผิน อาจมีผู้สงสัยว่าผลการสำรวจทำไมถึงได้อัตราการใช้ถุงยางอนามัยกับหญิงบริการเพียงประมาณร้อยละ 50 ถึง 60 ซึ่งอาจขัดแย้งกับรายงานอื่นที่พบว่า มีการใช้ถุงยางอนามัยในสถานบริการทางเพศสูงถึงร้อยละ 80 ถึง 90 [2] ความแตกต่างอันนี้อาจมาจากรูปแบบคำถามที่ถามเฉพาะการร่วมเพศครั้งสุดท้ายหรือถามถึงการร่วมเพศทุกครั้งในรอบปีที่ผ่านมา หากถามเฉพาะการใช้ถุงยางอนามัยในครั้งสุดท้ายน่าจะได้สูงกว่า สำหรับเรื่องการใช้ถุงยางอนามัยกับหญิงผิวเผินและระหว่างชายด้วยกันนั้น

ยังมีตัวเลขที่ต่ำมาก ซึ่งนับเป็นปัญหาที่สำคัญ สมควรที่โครงการควบคุมป้องกันโรคเอดส์ในระดับประเทศหรือระดับจังหวัดจะได้ศึกษาและหาทางแก้ไขอย่างรีบด่วน

ประการที่ 3 ปัญหาพฤติกรรมเพศสัมพันธ์ที่เสี่ยงในหญิงตั้งครรภ์ ผลการเฝ้าระวังชี้ว่า มีหญิงตั้งครรภ์ประมาณร้อยละ 3-4 มีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นที่ไม่ใช่สามีในรอบปีที่ผ่านมา แสดงว่าการติดเชื้อในหญิงตั้งครรภ์อาจจะไม่ได้มาจากการติดจากสามีอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาบางชิ้น เช่นการศึกษาในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่โรงพยาบาลศิริราชและโรงพยาบาลราชวิถีที่พบว่า ในจำนวนหญิงที่ติดเชื้อเอดส์นั้นมีถึงร้อยละ 25 ที่ตรวจไม่พบการติดเชื้อในสามีจนปัจจุบัน ดังนั้น ผู้ที่ให้บริการในคลินิกฝากครรภ์ควรจะได้ทำการประเมินความเสี่ยงของหญิงตั้งครรภ์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้คำแนะนำและช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ ดังเช่นที่มีการศึกษาในต่างประเทศที่พบว่า หญิงที่ติดเชื้อเอดส์แล้วยังคงมีพฤติกรรมเสี่ยงในขณะตั้งครรภ์ เช่น การมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นโดยที่ไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัยจะมีโอกาสทำให้ทารกที่คลอดออกมามีเชื้อเอดส์สูงกว่าในกลุ่มที่มีได้มีพฤติกรรมเสี่ยง 4 เท่า [3]

3) การพัฒนาระบบการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ผู้รายงานมีความเห็นว่าประเทศไทยมีความจำเป็นต้องดำเนินการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อไปแต่ควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนในเรื่องแบบสอบถาม การสุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ ตามที่วิจารณ์ไว้แล้วในหัวข้อที่ 1 นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นที่ต้องให้ผู้ดำเนินการเฝ้าระวังในระดับจังหวัดมีความสามารถเบื้องต้นในการหาข้อมูลเชิงคุณภาพของพฤติกรรมที่เฝ้าระวังในประชากรกลุ่มต่างๆมาประกอบ เช่นการสุ่มสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรในแต่ละกลุ่มมาจำนวนหนึ่ง การมีข้อมูลเชิงคุณภาพจะช่วยให้การแปลผลต่างๆ มีความมั่นใจและมีมุมมองที่ลึกซึ้งขึ้น นอกจากนี้กระทรวงสาธารณสุขควรจะได้สนับสนุนให้หน่วยงานอื่นๆนอกกระทรวงเช่นมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานวิจัยต่างๆช่วยทำการศึกษากลุ่มงานเชิงปริมาณหรือเชิงสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงยังเป็นของใหม่ที่มีคำถามเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของข้อมูลต่างๆอยู่มาก

บทขอขอบคุณ

คณะผู้รายงานเป็นเพียงผู้รวบรวมข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ภาพในระดับประเทศ จึงขอขอบพระคุณเพื่อนข้าราชการจำนวนมากมาที่มีอาจกล่าวนามได้ทั้งหมดจากหน่วยงานต่างๆสำหรับหน่วยงานที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงาน คือ กรมแพทย์ทหารบก กระทรวงกลาโหม กรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และโรงพยาบาลต่างๆ ที่ช่วยประสาน ดำเนินการวิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนข้อมูล ด้วยความร่วมมือเหล่านี้จึงทำให้การเฝ้าระวังทางด้านพฤติกรรมเสี่ยงสามารถเกิดขึ้นและดำเนินการต่อมาเป็นรอบที่ 2 หากมีข้อผิดพลาด หรือข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ขอได้โปรดบอก และให้คำแนะนำเพื่อพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ผู้รายงาน

กำนวน อึ้งชูศักดิ์ (Dr.Kumnuan Ungchusak) อรรถพรณ แสงวรรณลอย
วันสณันท์ รุจิวิพัฒน์ อมรา ทองหงษ์
กมลชนก เทพสิทธิ
กองระบาดวิทยา

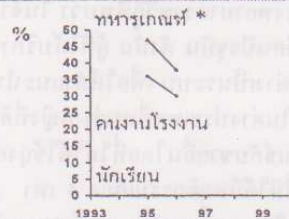
เอกสารอ้างอิง

- 1.กำนวน อึ้งชูศักดิ์ อรรถพรณ แสงวรรณลอย วันสณันท์ รุจิวิพัฒน์ อมรา ทองหงษ์ กมลชนก เทพสิทธิ การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะพื้นที่สำหรับกลุ่มคนงานในประเทศไทย รอบที่ 1 2538. รายงานการเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์ 2539,27:253-270
- 2.Nelson K,Celentano D, Eiumtrakol S. Changes in sexual behavior and decline in HIV infection among young men in Thailand.N Engl J Med 1996;335:297-303
- 3.Matheson et.al.Heterosexual behavior during pregnancy and perinatal transmission of HIV-1 AIDS 1996,10:1249 - 1256

รูปที่ ๑

๑) การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงสาวตามโรงรถในรอบปีที่ผ่านมา
ในกลุ่มชายโรงงาน นักเรียนมัธยมห้า และทหารเกณฑ์

แหล่งข้อมูล: กองระบาดวิทยา- การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงใน ๑๙ จังหวัด

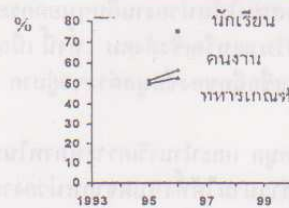
หมายเหตุ: ขนาดตัวอักษร คนงานชาย 1632-1832

นักเรียนมัธยม 6114 ทหารเกณฑ์ 4220-5700 (* ใช้ Mean)

รูปที่ ๒

๒) การใช้ถุงยางอนามัยกับหญิงสาวตามโรงรถในปีที่ผ่านมา
ในกลุ่มประชากรชายโรงงาน นักเรียนมัธยมห้า และทหารเกณฑ์

แหล่งข้อมูล: กองระบาดวิทยา- การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงใน ๑๙ จังหวัด

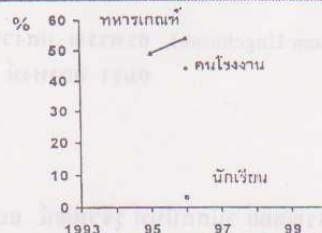
หมายเหตุ: ขนาดตัวอักษร คนงานชาย 1632-1832

นักเรียนมัธยม 6114 ทหารเกณฑ์ 4220-5700 (* ใช้ Mean)

รูปที่ ๓

๓) การมีเพศสัมพันธ์กับหญิงที่มีผู้รับที่แน่นอนในรอบปีที่ผ่านมา
ในกลุ่มชายโรงงาน นักเรียนมัธยมห้า และทหารเกณฑ์

แหล่งข้อมูล: กองระบาดวิทยา- การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงใน ๑๙ จังหวัด

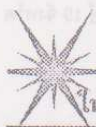
หมายเหตุ: ขนาดตัวอักษร คนงานชาย 1632-1832

นักเรียนมัธยม 6114 ทหารเกณฑ์ 4220-5700 (* ใช้ Mean)

ผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะพื้นที่รอบที่ 2 ในประเทศไทย 2539

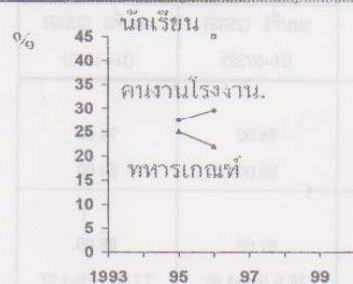
(ต่อจากหน้า 229)

รูปที่ 4

การใช้ถุงยางอนามัยกับหญิงที่รู้จักผิวนิยามในปีที่ผ่านมา

ในกลุ่มประชากรชาย คนงานโรงงาน นักเรียนมัธยมห้า ทหารเกณฑ์

แหล่งข้อมูล: กองระบาดวิทยา- การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงใน ๑๙ จังหวัด

หมายเหตุ: ขนาดตัวอย่าง คนงานชาย 1632-1852

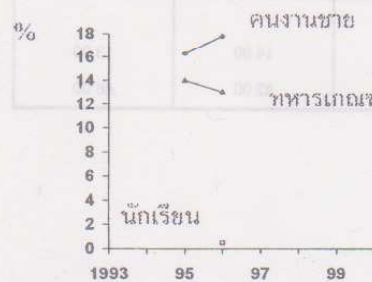
นักเรียนมัธยม 6114 ทหารเกณฑ์ 4220-5700 (* ใช้ Mean)

รูปที่ 5

๓) ผู้ที่มีอาการที่สงสัยจะเป็นกามโรคในรอบปีที่ผ่านมา

ในกลุ่มประชากรชาย คนงานโรงงาน นักเรียนมัธยมห้า ทหารเกณฑ์

แหล่งข้อมูล: กองระบาดวิทยา- การเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงใน ๑๙ จังหวัด

หมายเหตุ: ขนาดตัวอย่าง คนงานชาย 1632-1852

นักเรียนมัธยม 6114 ทหารเกณฑ์ 4220-5700 (* ใช้ Mean)

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลที่น่าสนใจ(mean)จากการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะในกลุ่มทหารเกณฑ์ 19 จังหวัด
รอบที่1-2 ประเทศไทย ก.ค.-ส.ค. 2538-2539

ข้อมูลที่น่าสนใจ	อายุ 20-24 ปี	
	รอบที่1 (2538) (N=5732)	รอบที่2 (2539) (N=4253)
ลักษณะประชากร		
ยังไม่แต่งงาน	76.00	74.00
การศึกษาระดับประถม	58.00	54.00
เพศสัมพันธ์ครั้งแรก		
เคยร่วมเพศแล้ว	87.00	88.00
อายุเฉลี่ยเป็นปีและค่าเบี่ยงเบน	16.9 (sd=1.9)	17.00 (sd=1.9)
กับหญิงบริการทางเพศ	38.00	35.00
ใช้ถุงยางอนามัย	31.00	34.00
เพศสัมพันธ์ในรอบปีที่แล้ว		
กับหญิงบริการทางเพศ	47.00	38.00
- ใช้ถุงยางอนามัยทุก ครั้ง	50.00	53.00
กับหญิงทั่วไปมากกว่า 1 คน	13.00	15.00
กับหญิงผิวดำ	49.00	54.00
ใช้ถุงยางเสมอกับหญิงผิวดำ	25.00	22.00
กับผู้ชายด้วยกัน	11.00	8.00
- ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง	27.00	26.00
การเป็นกามโรคในรอบปีที่แล้ว		
มีอาการหรือสงสัย	14.00	13.00
รักษาที่คลินิกหรือที่ รพ.	43.00	46.00

ตารางที่ 2 สรุปข้อมูลที่น่าสนใจ(พื้นฐาน)จากการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะในกลุ่มคนชายตามกลุ่มอายุ 19 จังหวัด ประเทศไทย(รอบที่ 2) กค.-คค. 2538-2539

ข้อมูลที่น่าสนใจ	อายุ 15-19 ปี		อายุ 20-24 ปี		อายุ 25-29 ปี		รวม		หมายเหตุ
	รอบที่ 1 (N=852)	รอบที่ 2 (N=1065)	รอบที่ 1 (N=1632)	รอบที่ 2 (N=1862)	รอบที่ 1 (N=1524)	รอบที่ 2 (N=1781)	รอบที่ 1 (N=4008)	รอบที่ 2 (N=4698)	
ลักษณะประชากร									
ยังไม่แต่งงาน	90.32	91.11	60.77	64.53	32.14	35.96	56.5	58.24	
การศึกษาระดับประถม	53.85	42.25	52.08	40.54	48.28	44.33	49.8	42.28	
เพศสัมพันธ์ครั้งแรก									
เคยร่วมเพศแล้ว	46.1	43.75	83.3	84.09	94.2	94.41	80.26	78.60	
อายุเฉลี่ยเมื่อมีเพศสัมพันธ์	16.1 (sd=1.6)	16.00 (sd=1.4)	17.5 (sd=2.1)	17.26 (sd=2.3)	18.00 (sd=2.9)	17.94 (sd=2.7)			
กับหญิงบริการทางเพศ	10.1	7.50	20.4	24.29	31.1	34.62	21.8	24.03	
ไม่ได้ใช้ยางอนามัย	64.29	56.00	65.00	60.32	70.3	65.13	64.17	64.35	
เพศสัมพันธ์ในรอบปีที่ผ่านมา									
กับหญิงบริการทางเพศ	23.1	16.67	36.4	29.67	36.1	32.58	30.7	27.81	
- ใช้ยางอนามัยทุกครั้ง	50.00	50.00	51.7	56.52	50.00	57.14	53.1	54.67	
กับหญิงทั่วไปมากกว่า 1 คน	19.2	20.46	33.6	43.96	26.4	43.62	29.1	36.41	
กับหญิงฉวยเงิน		25.93		44.17		42.86		39.71	
ใช้ยางอนามัยกับหญิงฉวยเงิน	20.00	25.00	27.5	29.63	25.00	27.94	26.7	27.34	
กับผู้ขายด้วยกัน	6.2	4.26	5.38	6.59	8.1	8.86	5.84	7.39	
- ใช้ยางอนามัยทุกครั้ง	0.00	24.04	0.00	20.83	11.11	28.57	14.3	30.00	
การมีแฟนหรือในครอบครัวแล้ว									
มีอาภรณ์หรือสังขยา	21.00	12.50	16.3	17.86	15.4	18.52	17.8	17.59	
มีเพศสัมพันธ์หรือมี รพ	0.00	0.00	25.00	23.53	28.6	23.53	22.4	23.53	

ตารางที่ 3. สรุปลักษณะเด่น (ร้อยละ) จากการเฝ้าระวังเหตุการณ์เสี่ยงเฉพาะพื้นที่ในศูนย์การเรียนชายตามกลุ่มอายุ 19 จังหวัด ประเทศไทย กค.สค 2539

ข้อมูลลักษณะเด่น	อายุ 15-19 ปี (N=6114)		รวม (N=6114)		หมายเหตุ
	จำนวน	ผล	จำนวน	ผล	
1. นักเรียนชายที่ยังไม่มีคนรัก	6083	4525	6083	4525	79.58
2. เคยร่วมเพศแล้ว	6106	595	6106	595	9.87
3. อายุเฉลี่ยเมื่อมีเพศครั้งแรก	578	15.00	578	15.00	1.43
4. ร่วมเพศครั้งแรกกับคนรักหรือเพื่อนสนิท	595	369	595	369	63.16
5. ในรอบปีร่วมเพศกับหญิงหลายคน	6098	225	6098	225	3.31
6. ในรอบปีร่วมเพศกับคนรัก	6090	358	6090	358	5.45
● ใส่ถุงยางทุกครั้ง	358	75	358	75	18.92
7. ในรอบปีร่วมเพศกับหญิงฉวยฉันทน์	6104	206	6104	206	3.03
● ใส่ถุงยางทุกครั้ง	206	84	206	84	45.45
8. ในรอบปีร่วมเพศกับหญิงขายบริการ	6109	127	6109	127	1.81
● ใส่ถุงยางทุกครั้ง	127	91	127	91	75.00
9. ในรอบปีมีอาการท้องไหล และ มีแผล	6110	39	6110	39	0.45
● รักษาโดยไปที่ รพ หรือ คลินิก	39	10	39	10	0.00
10. เคยร่วมเพศทางปาก	6101	90	6101	90	1.35

หมายเหตุ : ไม่สามารถสรุปผลได้ เพราะข้อมูลบางส่วนยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ (ข้อมูลเฉพาะพื้นที่บางพื้นที่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์) มข. มช. ๒๕๓๙-๒๕๓๙

ตารางที่ 4. สรุปข้อมูลที่น่าสนใจ (มีอยู่ฐาน) จากการเฝ้าระวังเหตุการณ์เสี่ยงเฉพาะในกลุ่มคนงานหญิงตามกลุ่มอายุ 19 จังหวัด ประเทศไทย (รอบที่ 1-2) ก.ค.-ส.ค. 2538-2539

ข้อมูลที่น่าสนใจ	อายุ 15-19 ปี		อายุ 20-24 ปี		อายุ 25-29 ปี		รวม		หมายเหตุ
	รอบที่ 1 (N=1292)	รอบที่ 2 (N=1371)	รอบที่ 1 (N=1878)	รอบที่ 2 (N=1949)	รอบที่ 1 (N=1752)	รอบที่ 2 (N=1749)	รอบที่ 1 (N=4922)	รอบที่ 2 (N=5069)	
ลักษณะประชากร									
. ยังไม่แต่งงาน	81.6	77.78	50.2	48.48	26.5	21.78	47.4	46.67	
. การศึกษาในระดับประถม	61.5	48.89	67.00	53.91	70.5	55.07	67.5	54.24	
เพศสัมพันธ์ครั้งแรก									
. เคยร่วมเพศแล้ว	22.4	24.39	57.8	52.42	82.3	80.20	60.4	57.44	
. อายุเฉลี่ยเป็นปีและค่าเบี่ยงเบน	16.9	16.9	19.1	18.9	20.4	20.42			
. (sd=1.2)		(sd=1.3)	(sd=1.9)	(sd=1.9)	(sd=3.0)	(sd=2.8)			
. กับชายที่ไม่ใช่สามี	10.00	18.18	6.8	13.04	5.9	6.25	7.3	10.53	
. ไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย	100	82.36	87.2	84.62	89.8	87.72	87.00	86.01	
เพศสัมพันธ์ในรอบปีที่ผ่านมา									
. กับชายที่รู้จักกันแล้ว	6.4	6.02	15.1	12.20	24.9	16.54	15.7	11.84	
. - ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง	0.00	0.00	5.8	5.88	5.3	4.17	5.9	5.33	
. กับชายมากกว่า 1 คน	1.8	3.61	3.9	4.46	7.7	4.84	5.3	4.32	
การเป็นภรรยาในรอบปีที่ผ่านมา									
. มีอาการหรือสงสัย	0.8	2.56	2.5	3.73	6.00	3.39	3.4	3.38	
. ปรึกษาจิตแพทย์หรือที่ รพ	0.00	0.00	0.00	40.00	21.4	25.00	33.2	41.67	
อื่นๆ									
. เคยทำแท้งในรอบปีที่ผ่านมา	0.00	1.28	2.5	3.08	5.1	4.05	2.9	3.61	
. เคยร่วมเพศเพื่อเลี้ยงดูตนเอง	0.00	0.00	0.00	1.12	0.8	0.00	0.8	0.96	

ตารางที่ ๕. สรุปข้อมูลที่น่าสนใจร้อยละจากการเฝ้าระวังเหตุการณ์เสี่ยงเฉพาะพื้นที่ในกลุ่มนักเรียนหญิงตามกลุ่มอายุ 19 จังหวัด ประเทศไทย กค.สค 2539

ข้อมูลที่น่าสนใจ	อายุ 15-19 ปี (N=6845)			รวม (N=6845)			หมายเหตุ
	จำนวน	ผล	ร้อยละ	จำนวน	ผล	ร้อยละ	
1. นักเรียนหญิงที่ยังไม่มีคนรัก	6813	5663	82.55	6813	5663	82.55	
2. เคยร่วมเพศแล้ว	6843	200	3.08	6843	200	3.08	
3. อายุเฉลี่ยเมื่อมีเพศครั้งแรก	195	15.42	1.35	195	15.42	1.35	
4. ร่วมเพศครั้งแรกกับคนรักหรือเพื่อนสนิท	200	83.33		200	165	83.33	
5. ร่วมเพศครั้งแรกด้วยความสมัครใจ	6838	136	2.06	6838	136	2.06	
6. ในรอบปีร่วมเพศกับชายหลายคน	6838	33	0.28	6838	33	0.28	
7. ในรอบปีร่วมเพศกับคนรัก	6838	151	2.14	6838	151	2.14	
● ใส่ถุงยางทุกครั้ง	155	24	5.88	155	24	5.88	
8. ในรอบปีร่วมเพศกับชายผิวดำ	6838	23	0.27	6838	23	0.27	
● ใส่ถุงยางทุกครั้ง	23	5	0.00	23	5	0.00	
9. ในรอบปีมีอาการหนองไหลและมีแผล	6738	6	0.00	6738	6	0.00	
● รักษาโดยไปที่ พ.หรือคลินิก	6	0	0.00	6	0	0.00	
10. ร่วมเพศโดยได้รับสิ่งตอบแทน	6738	13	0.00	6738	13	0.00	
11. มีปัญหาในการตั้งครรภ์	6838	20	0.26	6838	20	0.26	
12. เคยทำแท้ง	6838	9	0.00	6838	9	0.00	
13. รับประทานยาคุมประจำเดือน	20	12	0.00	20	12	0.00	

ตารางที่ 6. สุ่มข้อมูลที่น่าสนใจ (เมื่อยุติจากการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยงเฉพาะในกลุ่มหญิงวัยรุ่นตามกลุ่มอายุ 19 จังหวัด ประเทศไทย (รอบที่ 1-2) ก.ค.-ส.ค. 2538-2539

ข้อมูลที่น่าสนใจ	อายุ 15-19 ปี		อายุ 20-24 ปี		อายุ 25-29 ปี		รวม		หมายเหตุ
	รอบที่ 1 (N=889)	รอบที่ 2 (N=973)	รอบที่ 1 (N=2113)	รอบที่ 2 (N=2214)	รอบที่ 1 (N=2001)	รอบที่ 2 (N=2046)	รอบที่ 1 (N=5003)	รอบที่ 2 (N=5232)	
การศึกษาระดับประถม	67.3	60.61	66.02	61.48	61.64	66.18	65.54	62.64	
ท้องแรก	87.5	86.49	59.00	60.99	34.6	32.08	54.9	54.25	
อายุเฉลี่ยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก	16.6 (sd=1.4)	16.83 (sd=1.39)	19.12 (sd=2.1)	19.13 (sd=1.98)	21.3 (sd=3.1)	21.24 (sd=3.16)			
เพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับชายอื่น ที่ไม่ใช่สามีปัจจุบัน	11.9	10.61	7.8	6.67	8.00	6.42	8.3	6.56	
ให้ถุงยางอนามัยด้วย	0.00	1.64	0.00	1.54	0.00	1.05	13.79	1.51	
เพศสัมพันธ์กับชายอื่น ที่ไม่ใช่สามีในรอบปีที่ผ่านมา	4.35	6.38	3.48	3.88	2.78	5.00	3.32	4.79	
มีอาการหรือสงสัยว่าติดแก๊มโรค ในรายปีที่ผ่านมา	4.11	5.41	4.73	3.81	5.81	4.46	4.85	4.48	
รักษาโดยไปที่ รพ หรือคลินิก	33.33	33.33	40.00	54.55	75.00	50.00	50.00	50.00	
เคยร่วมเพศเพื่อเงิน หรือสิ่งตอบแทน	1.79	0.00	1.59	1.43	1.57	1.05	1.95	1.31	